

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دعاوی حقوقی

(راهکارها و شیوه‌های حل و فصل دعاوی حقوقی)
(علمی کاربردی)

حسین شفیعی

(دانشجوی دکتری، مدرس دانشگاه و سرپرست مجتمع محاکم حقوقی)

نشر حقوق پویا

فهرست

❖ مقدمه..... ۱۷

فصل اول:

مقررات آئینی..... ۱۹

❖ گفتار اول: صلاحیت محاکم حقوقی و صلح..... ۲۰

❖ مبحث اول: صلاحیت‌های ذاتی محاکم حقوقی و صلح..... ۲۰

۱ - برخی صلاحیت‌های ذاتی محاکم صلح..... ۲۰

۲- مصادیق خاص در تعیین صلاحیت ذاتی..... ۲۸

۳- اختلاف صلاحیت با محاکم خانواده..... ۳۰

۴ - اختلاف صلاحیت با اداره اجرای اسناد رسمی..... ۳۳

❖ مبحث دوم: مصادیق خاص در تعیین صلاحیت محلی..... ۳۵

۱ - محدودیت توافق برای ایجاد صلاحیت محلی..... ۳۵

۲- لزوم وحدت مرجع صالح منتخب خواهان..... ۳۶

۳ - خوانده تسهیلی..... ۳۶

۴ - دادگاه صالح پیرو صدور قرارهای اولیه..... ۳۷

۵ - صدور اجرائیه آراء هیات‌های اداره کار..... ۳۷

❖ مبحث سوم: صلاحیت شخصی دادرس دادگاه..... ۳۸

۱- عدم امکان اخذ پرونده از قاضی مرجوع الیه..... ۳۸

۲- رد دادرس به جهت اظهارنظر سابق..... ۳۸

۳- رد دادرس به جهت داشتن پرونده حقوقی یا کیفری با اصحاب دعوا..... ۴۰

۴- رد دادرس به جهت داشتن نفع شخصی..... ۴۱

۵ - رد دادرس علی‌البدل اجرای احکام مدنی..... ۴۲

❖ گفتار دوم: تعیین خواسته و توصیف آن..... ۴۳

❖ مبحث اول: تعیین خواسته و تغییرات آن..... ۴۳

- ۱ - تفاوت افزایش خواسته با دعوای اضافی..... ۴۵
- ۲ - بعضی مصادیق خاص در تعیین خواسته..... ۴۷
- ◆ گفتار سوم: هزینه دادرسی و اعسار از آن..... ۵۱
- ◆ مبحث اول: تعیین و تقویم میزان هزینه دادرسی..... ۵۲
- ۱- تعیین مصادیق دعوای مالی و غیر مالی..... ۵۲
- ۲- تقویم خواسته در مطالبه پول خارجی، طلا و سکه..... ۵۳
- ۳- تقویم خواسته در مطالبه رمز ارزها..... ۵۴
- ۴- تقویم خواسته در مطالبه خسارت تاخیر تادیه..... ۵۵
- ۵- تقویم خواسته در دعوای غیر منقول و خلع ید از اعیان..... ۵۶
- ۶- تقویم خواسته در فرض معین نبودن میزان خواسته..... ۵۶
- ۷ - کاهش یا افزایش بهای خواسته..... ۵۶
- ◆ مبحث دوم: شیوه دادرسی و اعسار از هزینه دادرسی..... ۵۷
- ۱- قائم مقامی در پرداخت هزینه دادرسی..... ۵۷
- ۲ - معافین از پرداخت هزینه دادرسی..... ۵۷
- ۳- عدم لزوم دعوت از شهود..... ۵۹
- ۴- اعسار از هزینه دادرسی در دعوای غیر مالی..... ۶۰
- ۵- اعسار از هزینه دادرسی از سوی اشخاص حقوقی..... ۶۰
- ۶- اعسار از هزینه دادرسی قبل از صدور قرارهای قبولی..... ۶۱
- ۷- قطعی اعلام کردن حکم بر پذیرش یا رد اعسار از هزینه دادرسی..... ۶۲
- ۸- نحوه اعمال ماده ۵۱۴ قانون آیین دادرسی مدنی..... ۶۲
- ۹- اعسار از هزینه دادرسی در مرحله تجدیدنظر..... ۶۳
- ◆ گفتار چهارم: ارجاع در دعوای حقوقی..... ۶۴
- ◆ مبحث اول: کلیات مدیریت ارجاع..... ۶۴
- ۱- شعب تخصصی و اختصاصی..... ۶۴
- ۲- تجمیع دعوای سبک در شعبه یا شعب خاص..... ۶۶
- ۳- اخذ ارجاع مدیریت شده..... ۶۶

- ۴- ممنوعیت اخذ پرونده از شعبه مرجع الیه..... ۶۷
- ۵- آرشو الکترونیکی و لزوم تهیه بدل احتمالی..... ۶۷
- ۶- وارده، مختومه و مانده پرونده (آمار)..... ۶۸
- ♦ مبحث دوم: رسیدگی توأمان به پرونده‌ها (لف شدن)..... ۶۹
- ۱- صدور قرار رسیدگی توأمان در یک حوزه قضائی..... ۶۹
- ۲- رسیدگی به دعاوی مشابه در یک شعبه..... ۷۰
- ۳- ایراد امر مطروحه..... ۷۱
- ♦ گفتار پنجم: ابلاغ و مواعد..... ۷۱
- ♦ مبحث اول: ابلاغ اوراق..... ۷۲
- ۱- ابلاغ واقعی و قانونی از طریق سیستم (ثنا)..... ۷۲
- ۲- ابلاغ به شخص حقوقی مجهول المكان..... ۷۳
- ۳- ابلاغ به اتباع بیگانه..... ۷۴
- ۴- ابلاغ واقعی منتهی به حضوری شدن حکم..... ۷۴
- ♦ مبحث دوم: مواعد..... ۷۵
- ۱- مواعد قانونی، قضائی و قراردادی..... ۷۵
- ۲- تاریخ تقدیم دادخواست..... ۷۵
- ۳- محاسبه روز ابلاغ و اقدام در اوقات دادرسی..... ۷۶
- ۴- موارد و مصادیق عذر موجه..... ۷۶
- ♦ گفتار ششم: اصول و شیوهای دادرسی و صدور رای..... ۷۷
- ♦ مبحث اول: اصول دادرسی..... ۷۷
- ۱- شناسایی و تمایز اصول دادرسی و تشریفات دادرسی..... ۷۷
- ۲- اصل تقابلی بودن دادرسی..... ۷۸
- ۳- اصل تناظر و ترافع در دادرسی (عدم غافلگیری)..... ۷۸
- ۴- اصل منع استناد سرخود دادرسی..... ۷۹
- ۵- اصل رعایت حسن نیت در دادرسی..... ۸۰
- ۶- اصل ترمیم دادرسی..... ۸۲

- ۷- اصل منع تحصیل دلیل از سوی دادگاه..... ۸۳
- ۸- مشورت به دادگاه یا نظریه ((دوست دادگاه))..... ۸۴
- ۹ - مآخوذ بودن به گفتار و رفتار قبلی یا قاعده ((استاپل))..... ۸۴
- ۱۰- اصل قابل استماع بودن دعاوی..... ۸۵
- ♦ مبحث دوم: تشریفات دادرسی..... ۸۶
- ۱- نقشه راه دادرس در رسیدگی..... ۸۶
- ۲ - مصادیق لزوم ارسال اظهار نامه برای طرح دعوی..... ۸۸
- ۳- شناسایی دقیق خوانده حقیقی و حقوقی..... ۸۸
- ۴- اوقات دادرسی..... ۹۱
- ۵ - تعیین وقت رسیدگی پیرو نقض قرار..... ۹۵
- ۶ - دادرسی الکترونیکی..... ۹۵
- ۷ - انتقال دعوا در مرحله دادرسی..... ۹۶
- ۸- شناسایی متفرعات دعوا..... ۹۷
- ۹ - سوگند استظهاری..... ۹۸
- ♦ مبحث سوم: صدور رای..... ۹۹
- ۱ - تمایز رای اصلاحی با رای تکمیلی..... ۹۹
- ۲- تقدیم درخواست و لایحه بجای دادخواست وخواهی یا تجدیدنظرخواهی..... ۱۰۰
- ۳- عدم قید تاریخ ابلاغ رای در دادخواست تجدید نظر..... ۱۰۰
- ۴- خارج از موعد دانستن تجدیدنظرخواهی..... ۱۰۰
- ۵ - اعاده پرونده از مرجع تجدیدنظر برای انجام امور نیابتی..... ۱۰۱
- ۶- وخواهی، تجدیدنظرخواهی و فرجام خواهی همزمان از یک رای..... ۱۰۱
- ۷ - اعاده دادرسی، احکام متضاد از دو دادگاه و سند مکتوم..... ۱۰۲
- ♦ مبحث چهارم: شناسایی دادرس علی البدل اجرای احکام مدنی..... ۱۰۳
- ۱- دستور ضبط وثیقه یا اخذ وجه الکفاله..... ۱۰۳
- ۲ - مرجع ذیصلاح برای کنترل و تنفیذ مزایده و ابطال آن..... ۱۰۴
- ۳- اخذ تامین اجرای رای غیابی و رفع اثر از آن..... ۱۰۶

- ۴ - رای نهائی موجب اعاده عملیات اجرائی..... ۱۰۷
- ◆ گفتار هفتم: توقف و تاخیر دادرسی و عملیات اجرایی..... ۱۰۷
- ◆ مبحث اول: موارد صدور قرار توقف دادرسی..... ۱۰۹
- ◆ مبحث دوم: موارد صدور قرار توقف عملیات اجرایی..... ۱۱۰
- ◆ گفتار هشتم: وکالت در دعاوی حقوقی..... ۱۱۲
- ◆ مبحث اول: مقررات آیینی وکالت..... ۱۱۲
- ۱- قرارداد وکالت..... ۱۱۲
- ۲ - لزوم ابطال تمبر مالیاتی از ناحیه وکیل..... ۱۱۴
- ۳ - حق الوکاله وکیل..... ۱۱۵
- ۴- اخطار رفع نقص به وکیل یا موکل..... ۱۱۶
- ۵- دلیل سمت وکلا در دعاوی اشخاص حقوقی..... ۱۱۷
- ۶- الزام وکیل به پس دادن حساب دوران وکالت..... ۱۱۷
- ۷- حل اختلاف وکیل و موکل..... ۱۱۸
- ◆ مبحث دوم: مقررات ماهوی وکالت..... ۱۱۸
- ۱- معامله وکیل با خود و لزوم رعایت مصلحت..... ۱۱۸
- ۲- وکالت بلاعزل..... ۱۱۹
- ۳ - توکیل مجدد (وکالت در وکالت)..... ۱۲۰
- ۴- اثبات نمایندگی در قرارداد..... ۱۲۱
- ◆ گفتار نهم: کارشناسی در دعاوی حقوقی..... ۱۲۱
- ◆ مبحث اول: تشریفات ارجاع و انتخاب کارشناس..... ۱۲۱
- ۱- انتخاب کارشناس..... ۱۲۲
- ۲- حق الزحمه کارشناس..... ۱۲۳
- ۳- جواز یا عدم جواز ارجاع ابتدایی به هیات کارشناسی..... ۱۲۴
- ◆ مبحث دوم: اظهارنظر کارشناس..... ۱۲۴
- ۱ - استناد به نظریه کارشناسی در پرونده دیگر..... ۱۲۴
- ۲ - استناد به کارشناسی تامین دلیل..... ۱۲۵

- ۳- به روز رسانی نظریه کارشناسی..... ۱۲۵
- ◆ گفتار دهم: آیین‌های ویژه در دادرسی..... ۱۲۶
- ◆ مبحث اول: تامین خواسته..... ۱۲۷
- ۱- نوع و میزان تامین در اخذ خسارت احتمالی..... ۱۲۷
- ۲- صدور قرار تامین در فرض معین نبودن میزان خواسته..... ۱۲۸
- ۳- زمان رسیدگی به اعتراض به قرار تامین خواسته..... ۱۲۸
- ۴- مطالبه خسارت در فرض صدور قرارهای رد یا عدم استماع دعوا..... ۱۲۹
- ۵- لغو قرار تامین خواسته به درخواست شخص ثالث ذینفع..... ۱۳۰
- ۶- لغو قرار تامین به جهت مرتفع شدن موجب صدور قرار..... ۱۳۰
- ◆ مبحث دوم: دستور موقت..... ۱۳۱
- ۱- تعیین وقت و ابلاغ دستور موقت..... ۱۳۱
- ۲- نوع و میزان تامین در اخذ خسارت احتمالی..... ۱۳۲
- ۳- دستور موقت نمی‌تواند اصل خواسته باشد..... ۱۳۳
- ۴- صدور دستور موقت در مقاطع خاص دادرسی..... ۱۳۴
- ۵- درخواست دستور موقت برای توقف اجرای حکم قطعی..... ۱۳۵
- ۶- درخواست دستور موقت منع پرداخت وجه چک..... ۱۳۵
- ۷- دستور موقت در دعاوی ثلاث..... ۱۳۶
- ۸- رفع اثر از دستور موقت..... ۱۳۷
- ۹- مطالبه خسارت ناشی از اجرای دستور موقت..... ۱۳۸
- ◆ مبحث سوم: داور..... ۱۳۸
- ۱- رجوع به داوری و تاثیر آن از حیث کمیت دادرسی..... ۱۳۹
- ۲- شیوه‌های تعیین داور..... ۱۴۰
- ۳- عدم اظهارنظر از سوی داور مرضی الطرفین..... ۱۴۱
- ۴- عدم توافق در تعیین داور مرضی الطرفین..... ۱۴۱
- ۵- معرفی داور از سوی ممتنع پس از اقدام دادگاه..... ۱۴۱
- ۶- ذینفعی داور..... ۱۴۲

- ۷- استقلال شرط داوری..... ۱۴۲
- ۸- اخذ توضیح و رفع ابهام از رای داوری..... ۱۴۳
- ۹- تصحیح و تکمیلی رای داور..... ۱۴۳
- ۱۰- حق الزحمه داوری..... ۱۴۴
- ۱۱- صدور قرار تامین خواسته و دستور موقت از ناحیه داور..... ۱۴۴
- ۱۲- اعتراضات عادی و فوق العاده به آراء داوری..... ۱۴۵
- ۱۳- مداخله دادگاه برای شناسایی و اجرای رای داوری..... ۱۴۹
- ۱۴- ابطال اجراییه پیرو صدور حکم به ابطال رای داور..... ۱۵۱
- ۱۵- قرار توقف عملیات اجرائی رای داور..... ۱۵۱
- ◆ گفتار یازدهم: اعتراضات و دعاوی طاری با تاکید بر دخالت شخص ثالث..... ۱۵۲
- ◆ مبحث اول: اعتراضات به دادرسی و آراء..... ۱۵۲
- ۱- واخواهی..... ۱۵۳
- ۲- تجدیدنظرخواهی..... ۱۵۳
- ۳- فرجام خواهی..... ۱۵۴
- ◆ مبحث دوم: اعتراض شخص ثالث به عملیات اجرایی..... ۱۵۵
- ۱- اعتراض ثالث موضوع ماده ۱۴۶ قانون اجرای احکام مدنی..... ۱۵۷
- ۲- اعتراض ثالث موضوع ماده ۱۴۷ قانون اجرای احکام مدنی..... ۱۵۷
- ۳- اعتراض ثالث اجرایی در پرونده‌های نیابتی..... ۱۶۰
- ۴- ادعای ثالث در مال موضوع دستور فروش مال مشاع..... ۱۶۱
- ۵- اعتراض ثالث اجرائی در اجرای احکام کیفری..... ۱۶۱
- ۶- اعتراض ثالث اجرایی در اجرای احکام محاکم خانواده..... ۱۶۲
- ۷- اعتراض ثالث اجرائی در اجرای اسناد لازم الاجرای ثبتی..... ۱۶۳
- ◆ مبحث سوم: اعتراض ثالث حکمی..... ۱۶۳
- ۱- تقسیم بندی‌های اعتراض ثالث حکمی..... ۱۶۳
- ۲- ماهیت رای دادگاه در پذیرش اعتراض ثالث حکمی..... ۱۶۴
- ۳- تکلیف دادگاه برای تحویل مال توقیفی به معترض ثالث..... ۱۶۵

- ۴- اعتراض ثالث حکمی به قرار تامین خواسته و قرار دستور موقت..... ۱۶۵
- ۵- اعتراض ثالث حکمی به رای موضوع واخواهی..... ۱۶۶
- ۶- دو مصداق خاص از مفهوم شخص ثالث..... ۱۶۷
- ۷- اعتراض ثالث حکمی نسبت به احکام دادگاه اصل ۴۹ قانون اساسی..... ۱۶۷
- ♦ مبحث چهارم: جلب شخص ثالث..... ۱۶۸
- ۱- رفع نقص دادخواست با طرح دعوای جلب ثالث..... ۱۶۸
- ۲- لزوم اظهار جهات و دلایل طرح دعوای جلب ثالث..... ۱۶۹
- ♦ گفتار یازدهم: دعوای اعسار از پرداخت محکوم به..... ۱۷۰
- ۱- تاریخ ترتیب اثر نسبت به حکم اعسار و تقسط..... ۱۷۱
- ۲- اعسار یا تعدیل اقساط در فرض تقسیط مستند به گزارش اصلاحی..... ۱۷۱
- ۳- رفع اثر از حکم اعسار و تقسیط..... ۱۷۲
- ۴- مقید کردن اقساط به آزادی یا اخذ تامین..... ۱۷۳
- ۵- تسری حکم اعسار و تقسیط به سایر محکومیت ها..... ۱۷۳

فصل دوم:

- ### مقررات ماهوی..... ۱۷۵
- ♦ گفتار اول: مسئولیت مدنی..... ۱۷۶
- ♦ مبحث اول: مسئولیت مدنی و تقسیم بندی های آن..... ۱۷۶
- ۱- ارکان دعوای مطالبه خسارت..... ۱۷۷
- ۲- فروض مختلف تاثیر تقصیر در مسئولیت مدنی..... ۱۷۷
- ۳- انواع خسارت و ضرر..... ۱۷۹
- ♦ مبحث دوم: برخی مصادیق خاص در مطالبه خسارت..... ۱۸۱
- ۱- انتقال مسئولیت در پرداخت خسارت..... ۱۸۱
- ۲- خسارت ناشی از تاخیر یا عدم انجام تعهد..... ۱۸۱
- ۳- مطالبه خسارت قراردادی توأم با وجه التزام قراردادی..... ۱۸۳
- ۴- خسارات (غرامات) مشتری در مستحق الغیر در آمدن مبیع..... ۱۸۳

◆ گفتار دوم: دعاوی راجع به اموال منقول..... ۱۸۶

◆ مبحث اول: کلیات دعاوی راجع به مطالبه وجه..... ۱۸۶

۱- اماره مدیونیت..... ۱۸۶

۲- دیون متعدد در مقابل یک نفر..... ۱۸۷

۳- ایفاء دین از جانب غیر مدیون..... ۱۸۷

۴- امتناع مدیون از دریافت دین..... ۱۸۷

۵- مطالبه وجه سفته وخواست نشده..... ۱۸۸

◆ مبحث دوم: دعاوی مطالبه وجه چک..... ۱۸۹

۱- تشریح انواع چک‌ها و نحوه دادرسی آن..... ۱۹۰

۲- افزایش وارده و اطلاع دادرسی با اصلاح ماده ۲۳..... ۱۹۲

۳- ادعاهای صادر کننده در قبال اجرائیه مستقیم چک..... ۱۹۳

۴- اخذ تامین و صدور قرار توقف عملیات اجرایی..... ۱۹۴

۵- اصل عدم استماع ایرادات در مقابل دارنده با حسن نیت..... ۱۹۶

◆ مبحث سوم: دعاوی مطالبه خسارت تاخیر تادیه..... ۱۹۷

۱- محاسبه ماهیانه یا سالیانه شاخص تورم..... ۱۹۷

۲- مبدا محاسبه خسارت تاخیر در فرض شمول مرور زمان..... ۱۹۸

۳- توقف خسارت تاخیر تادیه با صدور حکم اعسار و تقسیط..... ۱۹۸

۴- خسارت تاخیر تادیه در فرض مشخص نبودن میزان خواسته..... ۲۰۰

۵- تاثیر فوت متعهد بر مطالبه خسارت تاخیر تادیه..... ۲۰۱

۶- مطالبه توأمان وجه التزام قراردادی و خسارت تاخیر تادیه..... ۲۰۲

◆ مبحث چهارم: دعاوی راجع به بیمه و خسارات ناشی از وسائل نقلیه..... ۲۰۲

۱- شناسایی وضعیت فعلی اینگونه دعاوی..... ۲۰۳

۲- فروض متفاوت مسئولیت در تصادف دو خودرو..... ۲۰۴

۳- شیوه جبران خسارت مالی..... ۲۰۵

۴- صندوق تامین خسارت‌های بدنی..... ۲۰۶

۵- مسئول پرداخت افت قیمت خودرو..... ۲۰۷

- ۶ - محدودیت در پرداخت خسارت به خودرو نامتعارف..... ۲۰۷
- ۷ - مصادیق هزینه‌های درمان..... ۲۰۸
- ۸ - تعیین ضابطه برای ماده ۳..... ۲۰۹
- ۹ - الزام به فک پلاک خودرو..... ۲۰۹
- ♦ مبحث پنجم: دعاوی ثبت احوال..... ۲۱۰
- ۱ - شناسایی هیات حل اختلاف ثبت احوال..... ۲۱۱
- ۲ - تغییر نام..... ۲۱۱
- ۳ - تغییر سن یا عدم تعلق شناسنامه..... ۲۱۲
- ۴ - اصلاح و تغییر تاریخ وفات و ثبت آن..... ۲۱۳
- ۵ - اثبات سیادت..... ۲۱۴
- ۶ - احراز و اثبات تابعیت ایرانی..... ۲۱۴
- ۷ - صدور گواهی ولادت و ثبت آن..... ۲۱۵
- ♦ گفتار سوم: دعاوی راجع به اموال غیر منقول..... ۲۱۶
- ♦ مبحث اول: شناسایی وضعیت فعلی اسناد عادی و رسمی..... ۲۱۶
- ♦ مبحث دوم: دعاوی پیش فروش ساختمان..... ۲۱۷
- ۱ - لزوم تنظیم سند رسمی و قراردادهای عادی پیش فروش..... ۲۱۷
- ۲ - الزام به حل و فصل اختلافات از طریق رجوع به داوری..... ۲۱۸
- ۳ - خسارت‌های چهارگانه نقض قرارداد..... ۲۱۹
- ۵ - آثار فسخ یا بطلان قرارداد پیش فروش بر معاملات احتمالی بعدی..... ۲۱۹
- ♦ مبحث سوم: بعضی مصادیق خاص دعاوی ملکی..... ۲۲۱
- ۱ - ترتیب خواسته‌ها در دعاوی ملکی ساخت و ساز..... ۲۲۱
- ۲ - کسری ملک در زمان تنظیم سند..... ۲۲۲
- ۳ - لزوم تعیین تکلیف انباری و پارکینگ..... ۲۲۳
- ۴ - بیع ملک رهنی..... ۲۲۴
- ۵ - استملاک توسط اتباع بیگانه..... ۲۲۴
- ۶ - تجویز نصب آسانسور، دوربین و... در ملک مشاع..... ۲۲۶

- ۷- بیع هوایی (خرید و فروش پشت بام)..... ۲۲۶
- ۸- اعتراض به ملی اعلام شدن اراضی..... ۲۲۷
- ۹- لایحه قانونی راجع به رفع تجاوز و جبران خسارات وارده به املاک..... ۲۲۸
- ۱۰- خلع ید مشاعی و مفروزی (غصب)..... ۲۲۹
- ♦ مبحث چهارم: افراز و تقسیم مال مشاع..... ۲۳۰
- ۱ - اقدامات در واحد ثبتی..... ۲۳۱
- ۲ - اقدامات در دادگاه حقوقی..... ۲۳۱
- ۳- تقسیم تابع قانون مدنی و امور حسبی..... ۲۳۵
- ♦ مبحث پنجم: دعاوی روابط موجر و مستاجر..... ۲۳۶
- ۱- تمایز حق کسب یا پیشه یا تجارت با حق سرقفلی..... ۲۳۷
- ۲- امکان جمع بین حق کسب و پیشه و سرقفلی برای یک نفر..... ۲۳۹
- ۳ - توصیف و شرایط کلی قانون روابط موجر و مستاجر سال ۱۳۵۶..... ۲۳۹
- ۴- دعاوی مربوط به قانون روابط موجر و مستاجر سال ۱۳۵۶..... ۲۴۰
- ۵ - شرایط و نکات کلی مربوط به قانون روابط موجر و مستاجر سال ۱۳۷۶..... ۲۴۷
- ۶- شرایط و شیوه تخلیه در قانون روابط موجر و مستاجر سال ۱۳۷۶..... ۲۴۷
- ♦ مبحث ششم: دعاوی مربوط به تملک قهری اراضی و املاک..... ۲۵۰
- ۱ - آیین تملک اراضی و املاک..... ۲۵۲
- ۲ - اصول و شرایط مهم تملک..... ۲۵۵
- ۳ - دعاوی احتمالی مطروحه از ناحیه مالک یا صاحب حق..... ۲۵۶
- ♦ مبحث هفتم: دعاوی تنظیم سند رسمی..... ۲۵۶
- ۱- آیین دادرسی دعاوی تنظیم سند رسمی..... ۲۵۷
- ۲- لزوم احراز ترتب ایادی..... ۲۵۷
- ۳- لزوم دسترسی و اعلان مشخصات پلاک ثبتی..... ۲۵۸
- ۴- تنظیم سند ملک رهنی و الزام به فک رهن آن..... ۲۵۸
- ۶- تنظیم سند ملک رهنی رسمی موخر بر بیع عادی..... ۲۶۰
- ۷- تنظیم سند ملک موضوع قرار وثیقه..... ۲۶۰

۲۶۱	۷ - بعضی اشکالات اجرایی در آراء تنظیم اسناد رسمی.....
۲۶۲	♦ مبحث هشتم: دعاوی راجع به مال موقوفه.....
۲۶۲	۱ - اثبات وقفیت.....
۲۶۲	۲- اثبات تولیت.....
۲۶۳	۳- بیع مال موقوفه.....
۲۶۴	۴- اجاره مال موقوفه.....
۲۶۴	۵- تقسیم و فروش مال متضمن سهم وقفی.....
۲۶۵	۶- اخذ به شفعه در مال وقفی.....
۲۶۵	۷ - قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه.....

فصل سوم:

۲۶۷	درخواست‌ها و دعاوی حقوقی در امور حسبی.....
۲۶۸	♦ گفتار اول: درخواست‌ها در امور حسبی.....
۲۶۸	♦ مبحث اول: مرزبندی‌ها در امور حسبی.....
۲۶۸	♦ مبحث دوم: مصادیق درخواست‌ها در امور حسبی.....
۲۶۸	۱- درخواست مهر و موم ترکه.....
۲۷۱	۲ - درخواست تحریر ترکه.....
۲۷۲	۳- درخواست انحصار وراثت.....
۲۷۳	۴- درخواست رد ترکه.....
۲۷۴	۵- تعیین مدیر تصفیه ترکه متوفی بلاوارث.....
۲۷۴	۶- درخواست برداشت وجوه از حساب بانکی متوفی بیگانه.....
۲۷۴	♦ گفتار دوم: دعاوی حقوقی در امور حسبی.....
۲۷۴	♦ مبحث اول: تقسیم ترکه.....
۲۷۵	۱- شیوه تقسیم ماترک.....
۲۷۷	۲- وجود محجور یا غایب مفقودالاثر در بین وراث.....
۲۷۷	۳- خروج تقسیم ترکه از قانون افراز و فروش املاک مشاع.....

♦ مبحث دوم: مصادیق خاص در تقسیم ماترک..... ۲۷۸

۱- ادعای مالکیت ورثه یا بعض وراث نسبت به ماترک..... ۲۷۸

۲- ارائه وصیت نامه عادی در تقسیم ترکه..... ۲۷۹

۳- واگذاری سهم الارث زوجه متوفی از عین عرصه و بنا..... ۲۷۹

۴- اخذ سند رسمی از سوی وارث و عدم پیگیری سایر وراث..... ۲۸۰

۵- تقسیم ماترک متعلق به اتباع بیگانه..... ۲۸۰

♦ مبحث دوم: وصیت نامه..... ۲۸۱

۱- تشریح وضعیت قانونی وصیت نامه ها..... ۲۸۱

۲- تعیین ثلث (یک سوم) ماترک..... ۲۸۱

۳- اثبات و تنفیذ وصیت نامه..... ۲۸۲

۴- درخواست تعیین وصی از دادگاه..... ۲۸۳

♦ پیشنهادات اصلاحی..... ۲۸۴

منابع و مأخذ..... ۲۸۶

۱- پس از تجربه به ظاهر موفق در جمع آوری رویه قضائی و نوشتن کتاب راه کارها و شیوه‌های اجرای احکام مدنی و خانواده با تکیه بر تجربیات و رویه‌های قضائی، مناسب دیدم تا تجربیات و رویه‌های قضائی در حل و فصل دعاوی حقوقی را هم در قالب راهکارها و شیوه‌های حل و فصل دعاوی حقوقی تقدیم علاقمندان و خصوصا قضات، وکلا، اساتید و دانشجویان حقوق نمایم.

۲- اگرچه بعضی موضوعات نیازمند نوشتن کتاب مستقلی است ولی در تنظیم مطالب این کتاب از طولانی شدن کلام به شدت اجتناب شده و علی رغم بیان نظرات و رویه‌های هر موضوع، سعی شده نتیجه گیری لازم برای ارائه راهکار مناسب انجام شود. در واقع بیشتر قصد جمع آوری مطالب علمی و عملی در یک جا بوده و لذا از مباحث تئوری و مطول اجتناب شده مگر در موردی واقعا ضرورت داشته است.

۳- هر موضوعی که مبحث تخصصی دارد مباحث در همان حوزه مطرح شده ولو در جای دیگری کلیات آن مبحث بیان شده است. مثلا موضوع تقسیم مال مشترک و یا اجاره و بیع در مورد مال وقفی نیز در مبحث وقف مطرح شده، با اینکه مباحث کلی در مورد این دو موضوع نیز در جای خود بیان شده است.

۴- سعی شده در ضمن هر مبحثی سایر مطالب مرتبط ولو در حد یک کلمه یا عبارت مختصر هم آورده شود مثلا اگر ((دادخواست)) بهتر بوده تا ((درخواست))، از کلمه دادخواست استفاده شده و لذا مطالعه عمیق و دقیق مطالب توصیه و پیشنهاد می‌شود.

۵- علاوه بر استفاده از تجربیات شخصی و نظرات سایر همکاران محترم قضائی، از نظریات مشورتی اداره حقوقی و از کتب نویسندگان و اساتید صاحب نام حداکثر استفاده در این نوشتار صورت گرفته است.

۶- بعضی مواد قانونی و آراء وحدت رویه برای بی نیاز شدن خواننده از جستجوی آنها در سایر منابع در همین نوشتار آورده شده است. در واقع این نوشتار یک قانون مختصر و کاربردی در حوزه حقوق خصوصی هم هست.

۷- محاکم صلح هم فعلا در حد اجمال لحاظ شده است و چون هنوز در بعضی حوزه‌ها ایجاد نشده و شوراهای حل اختلاف فعالیت قضائی هم دارد لذا اصل بر لحاظ دادگاه صلح است و هر جا لازم بوده قید شورا حل اختلاف هم آمده است و البته به طور ویژه مباحث مهم دادگاه صلح از حیث صلاحیت بیان شده است.

۸- امید است این تلاش ناقابل که با صرف وقت کافی در کنار رسیدگی‌های روزانه به پرونده‌ها به عنوان دادرس محاکم حقوقی مشهد و پاسخگویی به مراجعان و خصوصا وکلای محترم به عنوان سرپرست مجتمع محاکم حقوقی مشهد و نهایتا همراهی خانواده محترم فراهم آمده است مورد قبول حضرت حق و تمامی خواننده گان گرامی قرار گیرد.

فصل اول

مقررات آئینی

◆ گفتار اول: صلاحیت محاکم حقوقی و صلح

اولین گام در شروع یک دادرسی منصفانه شناخت و تشخیص مرجع صالح برای طرح دعا و رسیدگی است که از آن تعبیر به صلاحیت می‌شود. صلاحیت و شایستگی دادگاه بر دو نوع است، صلاحیت ذاتی و صلاحیت محلی، اولی با لحاظ نوع، صنف و درجه مشخص می‌کند که دعا باید از بین دادگاه‌های حقوقی، کیفری، خانواده، صلح و در کدام یک مطرح شود. با تشخیص صلاحیت ذاتی، نوبت به آن می‌رسد تا بر اساس اصل کلی صلاحیت دادگاه محل اقامت خوانده و لحاظ بعضی استثنائات آن مثل دعاوی راجع به مال غیر منقول، از بین مثلاً تمامی دادگاه‌های صلح یا حقوقی در سطح کشور، کدام یک صالح به رسیدگی است. موضوع مربوط به صلاحیت ((شخصی)) قاضی رسیدگی کننده نیز در همین حوزه صلاحیت‌ها قابل بررسی است؛ در واقع موضوعات مربوط به صلاحیت در دو بخش صلاحیت دادگاه و صلاحیت شخصی قاضی دادگاه مورد بررسی قرار می‌گیرد. باید توجه داشت که علی‌رغم اختلاف نظر موجود، موجه تر آن است که در فرض همپوشانی این دو، موجه تر آن است که بدو ایراد عدم صلاحیت دادگاه بررسی و سپس وارد موضوع ایراد صلاحیت شخصی گردید زیرا احراز صلاحیت دادگاه و تشکیل قانونی آن مقدم بر مساله صلاحیت دادرس است. در نتیجه دادرس دادگاه بدو باید به بررسی صلاحیت ذاتی، سپس صلاحیت محلی و آنگاه صلاحیت شخصی خود پردازد و در هر کدام که به شرح آتی خللی دید، حسب مورد اقدام به صدور قرار عدم صلاحیت و یا قرار امتناع از رسیدگی نماید.

◆ مبحث اول: صلاحیت‌های ذاتی محاکم حقوقی و صلح

۱ - برخی صلاحیت‌های ذاتی محاکم صلح

با اجرائی شدن قانون جدید شوراهای حل اختلاف مصوب ۱۴۰۲/۶/۲۲ قانونگذار در عین حفظ ساختار کلی شوراهای حل اختلاف با همان وظیفه ذاتی ایجاد صلح و سازش، صلاحیت رسیدگی قضائی و به نوعی مقام قضائی را از ساختار آن جدا نموده و صرفاً وظیفه سازشی برای شوراهای حل اختلاف قائل شده است. قانونگذار صلاحیت‌های قضائی شورا را در حوزه حقوقی، کیفری و خانواده، در قالب شعبه دادگاه عمومی و تحت عنوان دادگاه صلح

به تصدی رئیس یا دادرس افزایش داده است.^۱حسب ماده ۴ این قانون ((قوه قضائیه مکلف است حداکثر ظرف یک سال از تاریخ لازم الاجرا شدن این قانون، در هر حوزه قضائی شهرستان، شعبه یا شعبی از دادگاه‌ها را تحت مدیریت و نظارت رئیس آن حوزه قضائی به عنوان دادگاه صلح تعیین کند. در حوزه قضائی بخش، وظایف و اختیارات و صلاحیت‌های دادگاه صلح می‌تواند بر عهده دادگاه بخش باشد که بر اساس احکام این قانون رسیدگی می‌کند. ریاست و نظارت دادگاه‌های صلح و شوراهای حل اختلاف در استان بر اساس آیین نامه ماده ۴۰ این قانون تعیین می‌شود)). طبیعی است که ایجاد دادگاه‌های صلح با لحاظ ضرورت تامین نیروی انسانی، تعیین تعداد شعب و جانمایی آن‌ها در حوزه‌های قضائی امری فنی و زمان بر بوده و لذا قانونگذار با علم به این موضوع و ضمن اعطاء فرصت یک ساله، در ماده ۳۶ بیان نموده است ((تا زمان تشکیل دادگاه‌های صلح، به دعاوی و شکایات مطابق قوانین و مقررات جاری کشور و از جمله قانون شوراهای حل اختلاف مصوب ۱۳۹۴/۹/۱۶ با اصلاحات والحاقت بعدی رسیدگی می‌شود)).

مطابق ماده ۱۲ قانون جدید شواهای حل اختلاف که حجم مطالب آن به اندازه چند ماده است ((صلاحیت‌های دادگاه صلح به شرح زیر است: ۱- دعاوی مالی تا نصاب یک میلیارد (۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال تبصره - رئیس قوه قضائیه می‌تواند نصاب مذکور در این بند را هر سه سال یکبار با رعایت تناسب تغییر شاخص سالانه که از سوی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اعلام می‌شود، تعدیل کند. ۲- دعاوی حقوقی تصرف عدوانی، مزاحمت و ممانعت از حق. ۳- دعاوی راجع به جهیزیه، مهریه و نفقه تا نصاب مقرر در بند (۱) این ماده در صورتی که مشمول ماده (۲۹) قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۱ نباشد. ۴- دعاوی و درخواست‌های مربوط به تخلیه عین مستأجره و تعدیل اجاره‌بها به جز دعاوی مربوط به سرقفلی و حق کسب یا پیشه یا تجارت ۵- اعسار از پرداخت محکوم‌به در صورتی که دادگاه صلح نسبت به اصل دعوی رسیدگی کرده باشد. ۶- حصر ورثه، تحریر ترکه، مهر و موم و رفع آن. ۷-

۱- ماده ۱۴ قانون شوراهای حل اختلاف مصوب ۱۴۰۲ ((از تاریخ لازم الاجرا شدن این قانون به دعاوی و جرائم مندرج در این قانون در دادگاه صلح رسیدگی می‌شود و شورا صرفاً در امر صلح و سازش مطابق احکام این قانون اقدام می‌کند)).

تأمین دلیل. ۸- تقاضای سازش موضوع ماده (۱۸۶) قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱. ۹- جنبه عمومی و خصوصی کلیه جرائم غیر عمدی ناشی از کار یا تصادفات رانندگی. ۱۰- جرائم عمدی تعزیری مستوجب مجازات درجه هفت و هشت. ۱۱- دعاوی اصلاح شناسنامه، استرداد شناسنامه، اصلاح مشخصات مدرک تحصیلی (به استثنای مواردی که در صلاحیت دیوان عدالت اداری است)، الزام به اخذ پایانکار، اثبات رشد، الزام به صدور شناسنامه، تصحیح و تغییر نام.

تبصره ۱- به کلیه جرائم مذکور در این ماده مستقیماً و بدون نیاز به کیفرخواست در دادگاه صلح رسیدگی می‌شود.

تبصره ۲- دادگاه صلح با حضور رئیس یا دادرس علی‌البدل رسمیت می‌یابد. دادگاه صلح با رضایت طرفین، پرونده را برای حصول سازش به عضو یا اعضای شورا که در دادگاه مستقر می‌باشند یا شعبه شورا یا میانجی‌گری ارجاع می‌دهد. چنانچه حداکثر ظرف دو ماه موضوع منتهی به سازش شود، مراتب صورت جلسه و جهت اتخاذ تصمیم به قاضی دادگاه صلح اعلام می‌شود تا طبق مقررات اقدام کند. در صورت عدم حصول سازش، قاضی دادگاه صلح مطابق قانون، به موضوع رسیدگی کرده و مبادرت به صدور رأی می‌نماید.

تبصره ۳- دادگاه صلح می‌تواند در ساعات غیر اداری یا در روزهای تعطیل نیز به دعاوی رسیدگی نماید و استقرار آن در محل شورا بلامانع است.

تبصره ۴- در صورت حدوث اختلاف بین دادگاه‌های صلح و همچنین سایر مراجع قضائی و غیرقضائی به ترتیب زیر اقدام می‌شود:

الف- در مورد دادگاه‌های صلح واقع در حوزه‌های قضائی شهرستان‌های یک استان و نیز اختلاف بین دادگاه صلح با دادرها یا دادگاه‌های حقوقی یا کیفری یا بخش حوزه قضائی یک استان، حل اختلاف با دادگاه تجدیدنظر آن استان است. ب- در مورد دادگاه‌های صلح واقع در حوزه‌های قضائی دو استان و نیز اختلاف بین دادگاه صلح و دادرها یا دادگاه‌های حقوقی یا کیفری یا بخش حوزه قضائی دو استان، حل اختلاف با شعبه اول دادگاه تجدیدنظر استانی است که مرجع قضائی آن استان آخرین قرار عدم صلاحیت را صادر نموده است. پ- در مواردی که دادگاه صلح به صلاحیت مراجع غیر